

Forord

Når musikk betyr noe

I tiden etter 22. juli 2011 — og fremdeles — får Norges musikkhøgskole ved Senter for musikk og helse¹ mange henvendelser om musikkens betydning og bruk for mennesker i krise. Mange søker råd, og flere vil fortelle om egne erfaringer. Musikk betyr mye, den tilhører — og berører oss alle. I dagene etter 22. juli var flere ved senteret aktive i ulike medier, nettopp for å reflektere rundt musikkens betydning når livet tar en brå og uventet vending. Musikere og musikkforskere var også deltakende i det offentlige rom både i ord og toner.

Musikk etter 22. juli dreier seg om sterke opplevelser knyttet til musikkopplevelser som griper og nærer oss, samler eller forstyrrer oss på mange ulike måter. Det handler om musikk som overlevelse. I noen tilfeller i helt bokstavelig forstand, om flyktende ungdommer fra Utøya som synger sammen for å make å svømme videre inn til fastlandet og i sikkerhet. Det dreier seg om å handle gjennom musikk som en del av det individuelle og kollektive arbeidet med å bearbeide sorgen og komme seg videre i livet; om anerkjennelse, tro på fremtiden, og om eksistensielle dimensjoner i møtet mellom musikk og mennesket. Det handler om hvordan musikk formidler verdier og idealer i samfunnet, men også om musikkens plass innenfor de destruktive ideologiske forestillingene som lå til grunn for angrepene denne mørke fredagen i Norges historie. Vi er smertelig klar over at musikk også kan ha en funksjon

---

¹ <http://nmh.no/sfmh>

som er alt annet enn samlende og oppbyggende; musikk kan brukes i forbedelse og gjennomføring av de mest grusomme handlinger man kan tenke seg.

Bidragene til denne boka er skrevet av forskere fra en rekke ulike felt: populærmusikkstudier, litteraturvitenskap, religionsvitenskap, musikk og helse (musikkterapi) og medievitenskap. Felles for dem alle er at de løfter fram erfaringer og hendelser der musikk har en avgjørende betydning. Det er ikke først og fremst de kunstneriske opplevelsene og verdiene som målbæres, men den funksjon musikalsk erfaring og handling kan få i menneskers motivasjon, sorgarbeid, emosjonelle reaksjon og sosiale samhandling.

I ulike områder av musikkforskning har det vært gjort mange forsøk på å kartlegge og kategorisere musikalske funksjoner. Dette kan handle om hvordan musikk kan tjene formål som glede, følelsesuttrykk, kommunikasjon, underholdning, regulering av sinnstilstander, representasjon og validering av institusjoner (se for eksempel Merriam, 1964; Nettle, 1983; Turino, 2008; DeNora, 2000; Bonde, 2009; Bonde, Skånland, Ruud & Trondalen, 2013). Martin Clayton (2009) foreslår at vi som analyseredskap kan tenke oss fire ulike men nær beslektede funksjoner som musikk kan anta: *regulering av individets kognitive eller fysiologiske tilstand, forhandlinger og kommunikasjon mellom selvet og omverdenen, symbolsk representasjon, og samordning av handling.*

Det er åpenbart stor individuell og kulturell variasjon med hensyn til hvilke musikalske funksjoner som settes i spill og hvordan disse tilføres mening. Det er også viktig å ta høyde for at et enkelt musikkstykke samtidig kan forstås i lys av flere forskjellige, og til og med motstridende funksjoner. En offentlig framføring av en nasjonalsang vil for eksempel kunne berøre alle de fire kategoriene Clayton foreslår. Den kan tjene som en regulering av kognitive tilstander ved å aktivere personlige minner og følelser, den artikulerer forhandlinger mellom selvet og omverdenen ved for eksempel å knyttes til egen opplevelse av tilhørighet til nasjonen, den er åpenbart en symbolsk representasjon av nasjonen, og den kan igangsette fysisk handling ved å inspirere publikum til å reise seg og synge sammen.

Flere av bokas sentrale temaer kan forstås i lys av Claytons (2009) kategorisering av musikalske funksjoner. Den *individuelle regulerende funksjon* blir tydelig i beskrivelser av hvordan musikalske opplevelser, som publikum eller utøver, berører, beveger og endrer kognitive tilstander. Flere av forfatterne

viser til musikalske erfaringer som er sterkt emosjonelle, i visse tilfeller nærmest transcendentale. Å bli følelsesmessig overveldet av musikk ved de sterkt ladede anledningene det vises til, beskrives blant annet som en opplevelse av å gå ut over seg selv og bli ett med en større, kollektiv helhet der alle synes å være berørt av de samme følelsene.

Musikkens funksjon som *kommunikativ «forhandling»* med omverdenen trer i kraft for eksempel når utøvere på et minnearrangement samhandler med sitt publikum, i en interaksjon der begge parter er med på å forme det som skjer. Kommunikasjon står også sentralt i mange av sangtekstene som ble skrevet på bakgrunn av 22. juli. Flere unge låtskrivere lagde musikk som en reaksjon på terrorhandlingene, og brukte disse til å presenterte seg selv og sine opplevelser overfor omverdenen gjennom å distribuere dem på internett. De sterke opplevelsene mange hadde av at visse sanger «samlet oss» i en vanskelig tid, peker også mot det kommunikative potensialet som tilskrives musikken.

Musikk fikk også en funksjon som *symbolsk representasjon* i tiden etter 22. juli. Dette kom tydelig til uttrykk gjennom bruken av musikk ved de offisielle arrangementene der nasjonal konsolidering sto i fokus. Det dreide seg i mindre grad om etablerte nasjonale sanger som skulle representere nasjonen, men heller om nyere musikk som kunne fortelle noe om verdier, idealer og visjoner om nasjonens framtid. Ikke minst dreide det seg om musikk som kunne symbolisere fellesskap på tvers av religiøs eller kulturell tilhørighet. Det er interessant at flere sanger også har fått en ny symbolsk funksjon nettopp ved å knyttes til tiden omkring 22. juli: de er blitt «22. juli-sanger».

Musikkens funksjon i forhold til å *samordne handling* var åpenbar i etterkant av terrorhandlingene. For eksempel var musikken helt avgjørende for å samle de 200.000 menneskene som møtte opp til «rosetoget» på Rådhusplassen i Oslo og ved lignende arrangementer rundt omkring i resten av landet. Musikken bidro til samordning av handling foran scener, i kirker og i konsertsaler ved å inspirere publikum til å synge med eller bevege seg til musikken. Fra utøvernes perspektiv var det å framføre i seg selv også en handling koordinert gjennom musikk, samtidig som handlingene også var formet av kommunikativ interaksjonen med publikum.

I *Musikk etter 22. juli* tematiseres opplevelser som tillegger musikk et spesielt potensial eller en kraft — til å vitalisere, helbrede eller skape opplevelser av å være ett med hverandre. Gjennom musikkopplevelser får mennesker

tilgang til egen styrke, de forteller om håp og helbredelse, og om å føle seg møtt og anerkjent i en vanskelig tid. Dette dreier seg ikke kun om sosiale eller emosjonelle dimensjoner, men knytter an til dypere lag i oss, både på et individuelt og kollektivt nivå. Slik sett vil musikken også kunne utvide vår selvopplevelse og eksistensielle erfaring.

Livets hendelser og egen selvforståelse oppleves gjerne innenfor en narrativ struktur; en personlig fortelling om eget liv, som her omfatter opplevelser og musikkerfaring knyttet til 22. juli. Mennesker har dypest sett behov for å se sammenhenger i tilværelsen og skape seg et overordnet livssyn for å etablere en grunnleggende tillit til livet. Dette kan knyttes til en forståelse av *helse* som et relasjonelt forhold mellom vår psykiske/fysiske tilstand og vår eksistensielle selvforståelse som politiske, kulturelle, reflekterende, sosiale og åndelige individer (Sigurdson 2008). På denne bakgrunn «... er tapet av helse gjennom sykdom eller skade et personlig traume som er mye dypere enn bare opplevelsen av smerte og uførhet. Det truer selve vårt eksistensielle vesen» (van Hooft i Schei, 2009, s. 10). Helse kan altså forstås som en søken etter mening, som en form for væren-i-verden. En slik oppfattelse av helsen vesen, kan danne et bakteppe for å utforske hvordan mennesker brukte og forholdt seg til musikk etter 22. juli.

Denne boka har vært givende og krevende å arbeide med for oss som redaktører, både på grunn av korte tidsfrister og fordi vi alle er berørt av hendelsen 22. juli på forskjellige måter. Samtidig opplever vi at det har vært både faglig interessant og viktig å studere musikkens betydning i en sammenheng der så mye står på spill. Vi har diskutert med hverandre og latt oss berøre og begeistre over tekster og fagfellevurderinger. Som redaktører håper vi at boka også vil engasjere andre og gi nye og utfyllende perspektiver på musikk etter 22. juli.

Takk til alle forfattere som har bidratt med tekster, og til fagfellene som har vurdert disse. Takk for publiseringsstøtte fra Høgskolen i Oslo og Akershus. Takk også til Karette Stensæth, Tore Simonsen og Anders Eggen for administrativ hjelp og ferdigstilling av boka.

Oslo, 20. juni 2014

Jan Sverre Knudsen (HIOA) Marie Strand Skånland (UIO) Gro Trondalen (NMH)

Referanser

- Bonde, L. O. (2009). *Musik og menneske. Introduktion til musikpsykologi*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Bonde, L. O., Skånland, M. S., Ruud, E., & Trondalen, G. (Red.). (2013). *Musical life stories. Narratives on health musicking*. Skriftserie fra Senter for musikk og helse, vol. 6. NMH-publikasjoner 2013:5. Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Clayton, M. (2009). The social and personal functions of music in cross-cultural perspective. I S. Hallam, I. Cross & M. Thaut (Red.), *The Oxford handbook of music psychology*, 35–44. Oxford; New York: Oxford University Press.
- DeNora, T. (2000). *Music in everyday life*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Merriam, A. P. (1964). *The anthropology of music*. Northwestern University Press.
- Nettl, B. (1983). *The study of ethnomusicology : Twenty-nine issues and concepts*. Urbana: University of Illinois Press.
- Schei, E. (2009). Helsebegrepet — selvet og cellen. I E. Ruud (Red.), *Musikk i psykisk helsearbeid for barn og unge*. Skriftserie fra Senter for musikk og helse. NMH-publikasjoner 2009:5, 7–14. Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Sigurdson, O. (2008). *Vil du bli frisk?* I G. Bjursell & L. V. Westerhäll (Red.), *Kulturen och hälsan. Essäer om sambandet mellan kulturens yttringar och hälsans tillstånd*, 189–218. Stockholm: Santérus Förlag.
- Turino, T. (2008). *Music as social life: The politics of participation*. Chicago: University of Chicago Press.